

వాల్చింది సౌకర్యం. బియ్యం, కందిపప్పు, కూరగాయలు, పండ్లు... ఒకటనేమిటి సమస్తం ఒకేచోట దొరుకుతాయి. నీట్గా ప్యాక్ చేసి అమ్ముతారు. ధరలూ అందు బాటులోనే ఉంటాయి”.

నేను ఆటో మాట్లాడుకుని బడిచోడీలోని కూరగాయల మార్కెట్ దగ్గర దిగాను. నన్ను అల్లంత దూరంనుంచే చూసిన రావులమ్మ మొహం నిండా సంతోషపు విరబూత... కొత్తి మీర కట్ట ఎంతకిస్తావని అడుగుతున్న స్త్రీని పట్టించు కోకుండా నా వైపే చూస్తోంది. ఆ చూపు ఆత్మీయ అయ స్వాంతంలా తన వైపుకు బలంగా లాగేస్తూ...

నేను దగ్గరకు రాగానే “పది రోజులైందమ్మా నిన్ను చూసి. మొన్నటి గురువారం రాకపోతే ఎంత కంగారుపడ్డాను తెలుసా. రాత్రి తొమ్మిది దాటినా నువ్వొస్తావేమోనని ఎదురుచూశానంటే నమ్ము. ఏదైనా వూరెళ్ళావా” అంది.

ఆమె ఎదురుగా పరిచి ఉన్న గోనె పట్టామీద కొత్తిమీర, కరివేపాకు, పుదీనా కట్టలు పేర్చి ఉన్నాయి. నాక్కావల్చి నవి ఏరుకుని సంచితో వేసుకుంటూ “ఎక్కడికి వెళ్ళలేదు రావులమ్మా” అన్నాను.

నా వైపు పరీక్షగా చూసింది. “ఏంటమ్మా చిక్కిపోయావు? జబ్బు పడ్డావా?” అంది.

“మొన్న నాలుగు రోజులు జ్వరం పడ్డాను”

“అందుకే పోయిన గురువారం వచ్చి ఉండవు. నేనదే అనుకున్నా. కూరగాయలు కొనకున్నా ప్రతి గురువారం పూలు కొనడానికైనా తప్పకుండా రావాలి కదా రాలేదేమిటి అని”.

“గురువారం సాయిబాబాకి, శుక్రవారం అమ్మవారికి పూలదండలు తొడిగి పూజ చేయకపోతే మనశ్శాంతిగా ఉండదు. పోయినవారమే అనారోగ్యం వల్ల చేయలేకపోయాను. సరే. నీ కూతురి కాపురం ఎలా ఉందో చెప్పు”.

“ఎం సెప్పమంటావు తల్లీ... ‘మరీ సిన్నపిల్ల- ఇప్పుడు దానికి పెల్లెమిటి’ అని నువ్వు సెప్పన్నా యినకుండా పెల్లి సేసి దాని గొంతు కోశాను. రోజూ తాగొచ్చి కొద్దున్నాడట... సచ్చినోడు. అప్పురూపంగా సూస్కున్న పిల్లని ఆడి ఎదాన పోశా. పాతిక యేలు తెమ్మంటాడట. పెల్లికి సేసిన ఇరవైయేల బాకీ తీర్చడానికే రెక్కలు ముక్కలు సేసుకుంటున్నా. పాతిక యేలంటే ఎక్కన్నుంచి తేను? నాకేమైనా ఆస్తాపాస్తా... అమ్మైనా దాని కాపురం నిలబెడ్డామంటే” పైట చెంగుతో కన్నీళ్ళు తుడుచుకుంది.

నాకేం చెప్పాలో తోచలేదు.

“నీకు తెల్పుగా మా యింటి పరిస్థితి. పెల్లయిన రెండేళ్లకే నా మొగుడు సచ్చినోడు నన్నొదిలేసి మరో దాంతో పోతే, మగరాయుడిలా సెమటోడ్చి బతుకుని నెట్టుకొత్తున్నా. పెల్లి సేసేస్తే ఓ బాద్యత తీరిపోతుందనుకున్నా కానీ అదే నా మెడకు గుదిబండలా తగులు కుంటుందనుకోలేదు” మరోసారి ముక్కు తుడుచుకుంది.

“మీ చుట్టాల్లో అబ్బేయేగా. పెద్దవాళ్ళని పిలిపించి పంచాయతీ

చదులు

సలీం

గురువారం... సాయంత్రం ఆరు కావస్తోంది. కూరగాయల సంచి తీసుకుని బైటికెళ్ళబోతుంటే నా కూతురు మధు “అమ్మా నన్నూ రమ్మంటావా” అంది. అదిప్పుడు ఇంటర్ రెండో సంవత్సరంలో ఉంది.

“వద్దులేమ్మా. చదువుకో. నాకలవాటేగా. ఓ అరగంటలో తిరిగొచ్చేస్తాను” అన్నాను.

మధు మనోహరంగా నవ్వింది. “ఎన్నిసార్లు చెప్పినా వినవుకదమ్మా. బడిచోడీలో కూరగాయలు చౌక అని వెళ్తావు. కానీ ఎంత దూరమో ఆలోచించవెందుకు? వెళ్ళేటప్పుడు ఆటో మరలా వచ్చేటప్పుడు ఆటో. ఆ కిరాయి కలుపుకుంటే చౌకెలా అవుతాయి?”

ప్రతి గురువారం మా యింట్లో జరుగుతున్న సంతే కాబట్టి సమాధానం చెప్పకుండా గడప దగ్గరున్న చెప్పులు తొడుక్కుంటున్నప్పుడు మరలా తనే అంది. “యింకో వారం ఆగితే చాలు. మనింటి పక్కనే ఫుడ్ వరల్డ్ ఓపెన్ అవుతోంది. ఎంచక్కా మనం అక్కడే కావాల్సిన వస్తువులన్నీ కొనుక్కోవచ్చు... కూరగాయల్లో సహా.

“బడిచోడీ అలవాటైపోయిందమ్మా... అక్కడి మనుషులు కూడా”

“అలవాటేమిటి నీ చాదస్తం కాకపోతే. మనం ఇప్పుడు చూసుకో

ఒక్కసారి ఈ సూపర్ మార్కెట్లకి అలవాటు పడ్డావంటే తర్వాత మానాలనుకున్నా మానలేవు. అమెరికా లాంటి దేశాల్లో ఇలాంటి మార్కెట్ల ఉంటాయి తెలుసా? మనలా రోడ్డు పక్కన బండలమీద కూరగాయలు అమ్మేవాళ్ల, యింటింటికీ తిరిగి 'టమేటాలు, పచ్చిమిరపకాయలు, పొట్లకాయలు...' అంటూ గొంతు పోయేలా అరుచుకుంటూ తిరిగేవాళ్ల కన్పించరు.

పెట్టించు. పెళ్ళప్పుడు పదివేల కట్నానికి ఒప్పుకుని ఇప్పుడు మరో పాతిక వేలదగడానికి నోరెలా వచ్చింది? నువ్వు వూర్కొకు" అన్నాను.

"ఏదో ఓటి సేయకపోతే ఆడు దాన్ని వదిలేసేలా ఉన్నాడు. ఏదైనా సేదామంటే కూతురి కాపరమాయె. కడుపు సింసుకుంటే కాల్లమీదే కదా పడేది" అని "నువ్వు కన్పించకపోతే పేనం అగ్గగలాడిపోద్ది. మర్చిపోకు" అంది నేనిచ్చిన నోటు తీసుకుని చిల్లర తిరిగిస్తూ.

నాలుగడుగులు నడిచి కూరగాయల బండి దగ్గరకెళ్ళా. "అమ్మా... బాగున్నారా... కన్నడక చానా రోజులైంది" ఒకవైపు వంకాయలు తూచి బుట్టలో వేస్తూనే నా వైపు అభిమానంగా చూస్తూ అన్నాడు కనకయ్య.

కనకయ్య వయసు డెబ్బయ్యేకి దగ్గరగా ఉంటుంది. మనిషి బద్దలా ఉండడం వల్ల నడుం దగ్గర ఒంగిపోయాడు. కళ్ళలో అనంతమైన దిగులు వేలాడుతో ఉంటుంది. ఒకప్పుడు బాగా బతికిన వాడేనట. ఒంగోలు దగ్గర మూడెకరాల పొలాన్ని సాగు చేసుకుని గౌరవంగా బతికాడట. పిల్లలు పెద్దయ్యాక ఆస్తులు లాగేసుకుని యింట్లోంచి తరిమేస్తే ఉన్న వూళ్ల తలెత్తుకోలేక హైద్రాబాద్ వచ్చి కాయగూరలు అమ్మటం ప్రారంభించాడట. మొదట్లో బండి మీద యింటింటికీ తిరిగి అమ్మినాయన ఇప్పుడు ఓపిక సన్నగిల్లి బడీ చౌడీలో ఓ మూల బండిని పెట్టుకుని వ్యాపారం చేసుకుంటున్నాడు.

గత ఏడాదిగా నేను కనకయ్య దగ్గరే కూరగాయలు కొంటున్నా.

"ఈ వయసులో ఎందుకు నీకీ కష్టం? హాయిగా కొడుకుల దగ్గరకెళ్ళి మనవళ్ళతో కాలక్షేపం చేయొచ్చుగా" అని ఒక రోజెప్పుడో అడిగితే తన బాధంతా వెళ్ళ బోసుకున్నాడు.

"మీరు రాకపోతే మరెక్కడైనా కూరగాయలు కొంటున్నారేమోననుకున్నానమ్మా?" అన్నాడు బుట్టలో ఏరిచ్చిన టమేటాల్ని త్రాసులో వేస్తూ.

"నీ దగ్గర కాకుండా మరోచోట కూరగాయలు కొన్నా నాకు అరగవులే కనకయ్యా" అన్నాను.

మంచులా నవ్వాడు. ముందు నాలుగు పళ్ళు పూడిపోవటం వల్ల బోసి నవ్వులు నవ్వుతాడు.

"ఎలా ఉన్నారు నీ కొడుకులు" అని అడిగా.

"ఆళ్ళకేమండీ బాగానే ఉంటారు. నా మూడో కొడుక్కి వారం క్రితం కూతురు పుట్టిందట. దానికి పేరేం పెట్టారో తెలుసా అమ్మా... కనకమ్మ అని పెట్టారట. మా యింటావిడ పేరు. సచ్చి ఏ లోకాన ఉండో తప్పకుండా మురిసిపోతుంది" తను మురిసిపోతూ చెప్పాడు.

కనకయ్యకు ముగ్గురు కొడుకులు. వాళ్ళు దుర్మార్గంగా యితన్ని తరిమేసి నా వాళ్ళ వివరాలు ఎప్పటికప్పుడు కనుక్కుంటూ ఉంటాడు. ఒంగోలు నుంచి ఎవరైనా వస్తే చాలు కనకయ్యకు ఆరోజు పండగే. కూరగాయల బండి

కూడా వేయడు. పేరు పేరునా తన కొడుకులు కోడళ్ళు మనవళ్ళ క్షేమ సమాచారాలు కనుక్కుని మురిసిపోతుంటాడు.

కొద్దిసేపు మానంగా కూరగాయలు తూచటంలో మునిగిపోయాడు. అతని మౌనంలో వేనవేల ఆలోచనల విస్ఫోటనాలు ఉండి ఉంటాయి. దుఃఖంతో అతని పెదవులు వణుకుతున్నాయి. దశసరి కళ్ళద్వార వెనుక ఎన్నెన్ని కన్నీటి వరదల్ని రహస్యంగా దాచుకుంటున్నాడో...

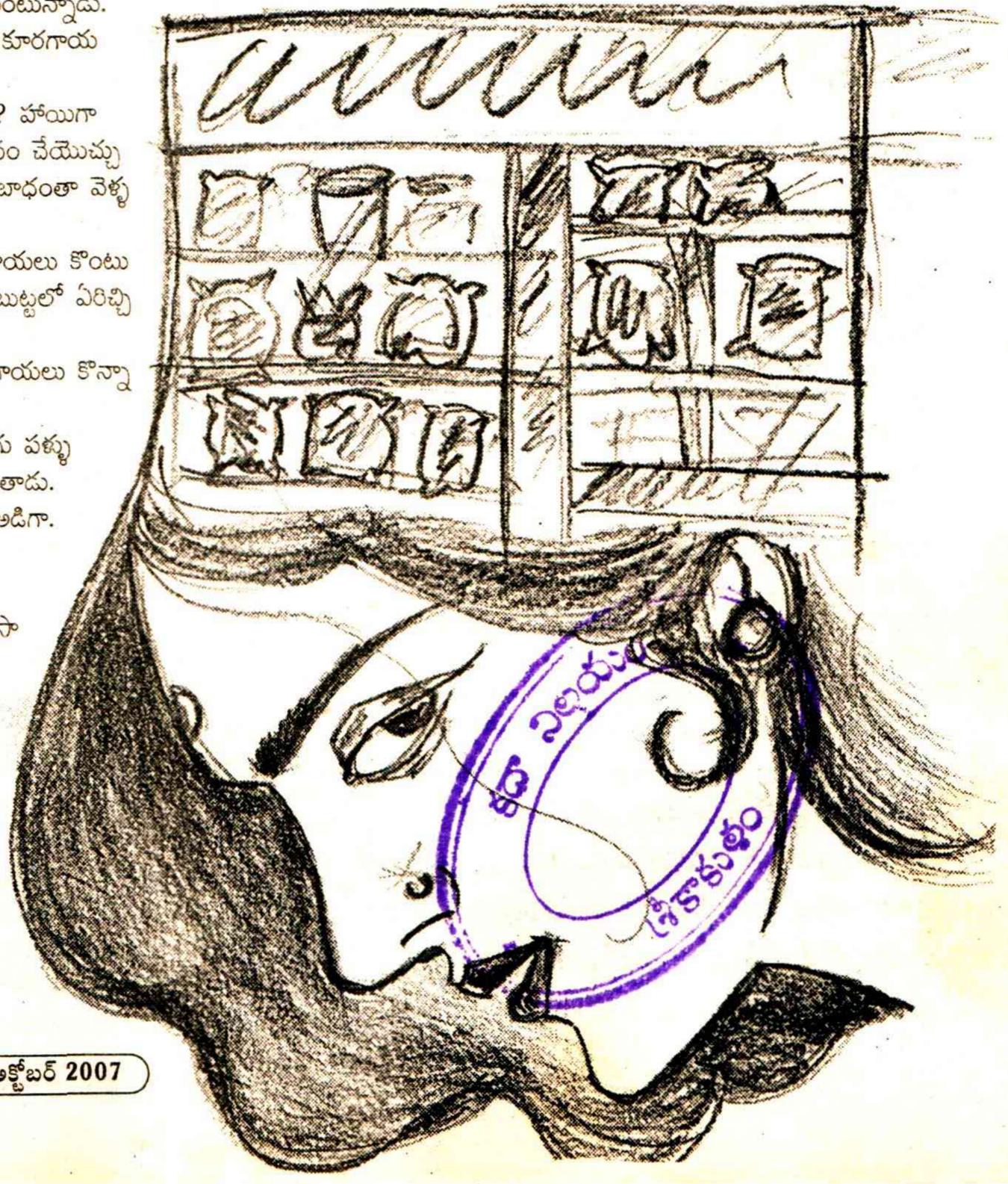
ఒకట్రెండు సార్లు నా వైపు చూసి, చెప్పాలా వద్దా అని ఆలోచించుకుని, చెప్పకుండా ఉండలేననుకుని చెప్పాడు. "నేను చచ్చిపోతే నా శవం చూట్టానికి కూడా రారమ్మా? నీ లాంటి ఏ పుణ్యాత్మురాలి చేతుల మీదుగానో నా దహన సంస్కారాలు జరిగితే చాలని దేవుణ్ణి వేడుకుంటుంటా".

నాకూ బాధనిపించింది. "అవేం మాటలు కనకయ్యా. రైతుగా ఎంత గౌరవంగా బతికావో ఇప్పుడూ అంతే గౌరవంగా నీ పొట్టకు కావాల్సింది నువ్వు సంపాదించుకుంటున్నావు. నువ్వు నిండా నూరేళ్ళు బతుకుతావు. చూస్తూ ఉండు నా మాట నిజమౌతుంది".

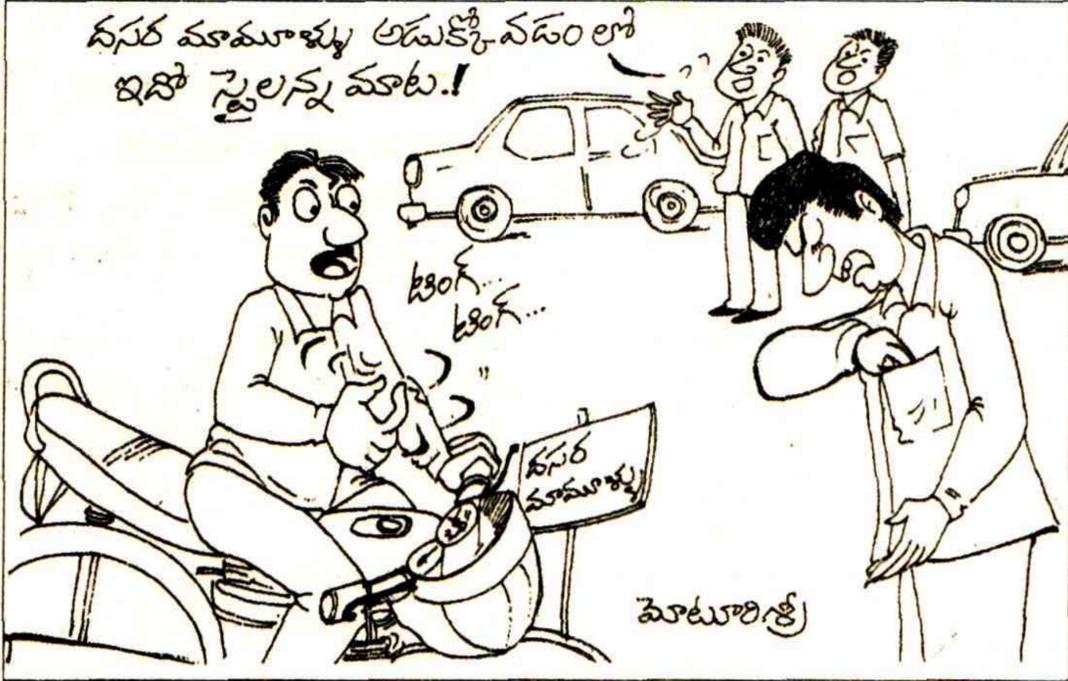
"నా అన్నవాళ్ళు లేకుండా ఎన్నాళ్ళు బతికినా ఏం వుండమ్మా. కాకీ బతుకుతుంది నూరేళ్ళు. అందరూ ఉండి అనాధలా బతికే ఈ దుస్థితి పగవాళ్ళకూడా వద్దమ్మా" అన్నాడు. నాకూ నిజమేనని పించింది. ఒంటరి బతుకు శాపమే... అందరూ ఉన్నా ఒంటరిగా బతకాల్సి రావటం మహా శాపం...

మరో నాలుగడుగులేసి పూలమ్మే మస్తానమ్మ దగ్గరకెళ్ళా. నన్ను చూడగానే తన ఎదురుగా గుట్టలుగా పోసి ఉన్న మల్లె దండల మాదిరి నవ్వింది. నాకు మస్తానమ్మ నవ్వు చూడటం చాలా ఇష్టం. నిష్కల్మషంగా. నిండుగా నవ్వుతుంది. తన చక్కటి పలువరుస కన్పించేలా...

మస్తానమ్మకు ముప్పయికి దగ్గరగా ఉంటుంది వయసు. చాలా

నీసురాల్ని కాదు.
ఇసో స్టైలన్న మాట!

చక్కటి తెలుగు తెలంగాణా యాసలో మాట్లాడుతుంది. వాళ్ళది కరీంనగర్ అట. పెళ్ళయ్యాక మొగుడితో పాటు హైద్రాబాద్ వచ్చేసింది. మొగుడు ఆటో తోల్తాడట.

“గీ పూల్ల లేవా కన్నడకపోతివి” అంటూ నవ్వింది. ‘నీ నవ్వు చాలా బావుంటుందని’ దీని మొగుడు చెప్పి ఉంటాడనుకుంటూ అందుకే మాట మాటకీ నవ్వు విసిరేస్తో ఉంటుంది.

నా సమాధానం కోసం ఎదురు చూడకుండానే “పది మూరల పూలివ్వనా” అంది.

“పదెందుకు. నేనెప్పుడూ కొనేది ఐదు మూరలేగా”

“నాకు తెల్యకడుగుత. గా దేవుల్లకు పూలేస్తవు. మరి నువ్వు పెట్టుకోవా”

“నాకెందుకో అంతగా ఇష్టం ఉండదు”

“గదేందమ్మా... ఆడదానివై ఉండి పూలేట్టుకోవా... గీ దినం నేనిస్త. పెట్టుకో”

మస్తానమ్మ అలా పట్టు పట్టినట్లు మాట్లాడుంటే ముచ్చటేసింది. “సరే ఇవ్వు. పెట్టుకుంటాను” అన్నాను.

పది మూరలు కొలిచి, అందులోంచి సగం తెగొట్టి “జరంత గట్ల తిరుగు. జడలో ఎద్దాను” అంది.

నాకు ఇబ్బందిగా అన్పించింది. “పొట్లం కట్టివ్వు. ఇంటికెళ్ళాక పెట్టుకుంటాలే” అన్నాను.

“నేనొప్పు. నువ్వు మర్చిపోతావ్. జర గీ వైపు తిరుగు” అంటూనే నేను తిరగనని అనుకుందో ఏమో లేచొచ్చి నా వెనక నిలబడి జడలో పూలు తురిమింది.

పది రూపాయల నోట్లు రెండివ్వబోతే “గిదేంటి... ఐదు మూరలకి పది రూపాయలేగా” అంది ఒక నోటు తీసుకుంటూ.

“నువ్విచ్చింది పది మూరలు కదా” అన్నాను అంత వెంటనే ఎలా మర్చిపోయిందా అని ఆశ్చర్యపోతూ...

“నేనిచ్చింది పది మూరలే. అమ్మింది ఐదు మూరలు” అంది మనోహరంగా నవ్వుతూ.

“ఈ పూలమ్మితే నీకు మిగిలేది ఎంతో నాకు తెలుసు. నాకు ప్రీగా వద్దు” పది రూపాయల నోటు ఆమె చేతిలో బలవంతంగా పెట్టే ప్రయత్నం చేశాను.

దెబ్బతిన్నట్లు నా వైపు చూసింది. “గీ యాపారం నా బతుకు తెరువు. నిజమే. గట్లని నా అక్క జళ్ళో పూలేట్టి దుడ్లు తీసుకొనే

నీసురాల్ని కాదు”.

“సరే. థ్యాంక్స్” అన్నాను జడలోని పూలని ఆప్యాయంగా నిమురుకుంటూ.

ఎప్పటికీమల్లె అద్భుతంగా నవ్వి “గట్లన్నవ్... బాగుంది” అంది.

తిరిగి యింటికొచ్చేప్పటికి ఏడు దాటింది.

“చూశావా అమ్మా ఎంత టైం వేస్తో... మనింటి పక్కనే ఫుడ్ వరల్డ్ వచ్చిందనుకో... నీకీ శ్రమ ఉండదు” అంది మధు.

** ** *

మా యింటికి వంద గజాల దూరంలో ఫుడ్ వరల్డ్ తెరిచారు. ప్రారంభోత్సవానికి సినిమా హీరోయిన్ని పిలిచి ఆర్భాటం చేశారు. చుట్టుపక్కల ఉన్న యిళ్ళన్నిటికీ తిరిగి పాంప్లెంట్లు పంచారు. పేపర్లనిండా ప్రకటనలిచ్చారు.

గురువారం రాకముందే మధు తొందరపెట్టింది. “ఒక్కసారి ఈ సూపర్ మార్కెట్లకి అలవాటు పడ్డావంటే తర్వాత మానాలనుకున్నా మానలేవు. అమెరికా లాంటి దేశాల్లో ఇలాంటి మార్కెట్లే ఉంటాయి తెలుసా? మనలా రోడ్డు పక్కన బండ్లమీద కూరగాయలు అమ్మేవాళ్ళో, యింటింటికీ తిరిగి ‘టమేటాలు, పచ్చిమిరపకాయలు, పొట్లకాయలు...’ అంటూ గొంతు పోయేలా అరుచుకుంటూ తిరిగేవాళ్ళో కన్పించరు. అమెరికాతో పోలిస్తే మనం ఎంత వెనకబడి ఉన్నామో చూడమ్యా. ఇప్పుడిప్పుడే కొద్దిగా అందుకునే ప్రయత్నం చేస్తున్నాం” అంది.

“సూపర్ మార్కెట్లు తెరిస్తే అభివృద్ధి సాధించినట్లా... యింటింటికీ తిరిగి కూరగాయలు అమ్ముకుంటే వెనకబడి ఉన్నట్లా... నేను ఒప్పుకోను”

“అదే కాదమ్మా. ఒక ఉదాహరణ చెప్పనా? అమెరికా వాళ్ళు సెల్ ఫోన్లు వాడటం ప్రారంభించిన పదిహేనేళ్ళకు మనదేశంలో సెల్ ఫోన్లు ప్రవేశించాయి. వాళ్ళకు ఐమాక్స్ థియేటర్లు అందుబాటులోకొచ్చిన చాలావేళ్ళ తర్వాత మనకు ఐమాక్స్ థియేటర్ వచ్చింది. మనం ఈ పరుగులో వేగం పెంచకపోతే ఎన్నేళ్ళు గడిచినా అమెరికాతో పాతికేళ్ళు వెనకబడి ఉంటాం. ప్లీ... తల్చుకుంటేనే దిగులనిపిస్తోంది”.

“మానవ సంబంధాలు ఎంతగా మెరుగు పడ్తున్నాయనే దాన్ని బట్టి అభివృద్ధిని లెక్కవేయాలి తప్ప యాంత్రికతలో ఎంతటి సైపు ణ్యాన్ని సాధించామనే విషయంలో కాదు”

“అమ్మా నీ తరం వేరు... ఈ తరం వేరు. అబ్బి వాదించింది చాల్లే. ఫుడ్ వరల్డ్ కి వెళ్ళొద్దాం పద” అని బలవంతంగా లాక్కెళ్ళింది.

అతి విశాలమైన ప్రాంగణం... బియ్యం, కందిపప్పులాంటి దినుసులు ఒకవైపు... నవనవలాడే కూరగాయలు మరోవైపు... తాజా పండ్లు యింకోవైపు... కాస్మాటిక్స్ కి వేరే గది... అదో వినిమయ వస్తువుల ప్రపంచంలా ఉంది. మధు ట్రాలీని తీసుకుని, తనక్కావల్సిన వస్తువుల్ని ఏరుకుని అందులో వేసుకుంటోంది. కూరగాయల దగ్గరకొచ్చి నప్పుడు చెప్పింది “చూశావా ఎంత ఫ్రెష్ గా ఉన్నాయో? యిందులో పుచ్చులు, పాడైనవి అస్సలు ఉండవు. వాళ్ళే అలాంటివి తీసి చడేస్తారు”

కూరగాయలు పాలిథీన్ సంచుల్లో ప్యాక్ చేసి ఉన్నాయి. అవసరమనుకున్న వాటిని తీసుకుని ట్రాలీలో వేశాను. అక్కడ పనిచేసే వాళ్ళందరూ యూనిఫాం వేసుకుని ఉన్నారు. మాకు కొద్ది దూరంలో నిలబడిన ఒక ఉద్యోగి మమ్మల్ని గమనిస్తున్నట్లనిపించి వెనక్కి తిరిగి చూశాను. నిజమే... నాకు ఇబ్బందిగా అన్పించి మధుతో చెప్పాను. “మనమేదో దొంగలమైనట్లు అలా చూస్తున్నాడేమిటే”

మధు నవ్వింది. “అలాంటివి తప్పవు కదమ్మా. వాళ్ళూ వ్యాపారం చేసుకోవాలిగా. మనం దొంగలం కాదు. అలాగని ఇక్కడికి వచ్చే వాళ్ళలో దొంగలుండరని గ్యారంటీ ఏముంది? ఏ టూత్ పేస్ట్, ఫేస్ క్రీమ్ జేబులో పెట్టుకుంటే చాలుగా. అందుకే కస్టమర్ల కదలికల్ని గమనిస్తుంటారు. అవన్నీ నీకెందుకు? నీక్కావల్సినవేవో నువ్వు తీసుకో.”

అతి విశాలమైన ప్రాంగణం... బియ్యం, కందిపప్పులాంటి దినుసులు ఒకవైపు... నవనవలాడే కూరగాయలు మరోవైపు... తాజా పండ్లు యింకోవైపు... కాస్మాటిక్స్ కి వేరే గది... అదో వినిమయ వస్తువుల ప్రపంచంలా ఉంది.

